

»Min kjære Uldall«

Breve fra Georg I af Grækenland til Nyboders kommandant,
Frits Peter Uldall

Af Johannes Nielsen

Indledning

De nedenfor aftrykte breve fra kong Georg I. af Grækenland til en dansk ven er skrevet gennem de sidste 16 år af kongens 50-årige regeringsperiode. Brevene er i familien Uldall-Hansens eje.

Da tronfølgeren prins Christian (IX)s næstældste søn, prins Vilhelm, i 1863 af de europæiske stormagter og den græske nationalforsamling blev valgt til at være Grækenlands konge, var han 17 år og elev på Søcadetakademiet i København. Blandt hans kammerater her var den et år yngre Frits Peter Uldall, og mellem de to unge mennesker var knyttet et nært og fortroligt venskab, som varede livet igennem. Mens prins Vilhelm, nu kong Georg, rejste til sit nye land, fortsatte kadet Uldall sin søofficersuddannelse. Han blev premierløjtnant i 1869 og kaptajn i 1883. Efter mangeårig aktiv tjeneste på forskellige orlogsskibe sluttede han som kommandant i Nyboder. I 1899 afskedigedes han med kommandørs karakter. Han døde i 1931 og ligger begravet på Holmens kirkegård. Hans breve til kongen har desværre ikke kunnet fremskaffes, hvis de overhovedet eksisterer endnu.

Det er kendt, at den meget unge prins's forældre nærede store bekymringer og stærk modvilje mod hans valg til konge i det politisk urolige Grækenland, medens Frederik VII, den danske regering og den unge mand selv var lige så opsat på at modtage tilbuddet. Mindre kendt er det måske, at Vilhelm som kong Georg klarede sin vanskelige opgave forbilligt.

Indenrigspolitisk var Grækenland en heksekedel af korrupcion, intriger og stridende politiske grupper, der i hastigt tempo afløste hinanden ved regeringsmagten. I de første 20 år havde kongen 30 forskellige regeringer. Under de sværeste kriser manglede det ikke på tilbud til ham om at gribe magten og styre autoritært, men han forblev tro mod den formaning, kong

Frederik VII havde givet ham ved afskeden fra Danmark i 1863: »... Hold fast paa Dit Lands Forfatning, stræb stedse at skaffe den Anerkendelse og sørg for at den bliver overholdt. Naar Du gør Dig dette til Regel, vil det gaa Dig og Dit Land vel.« (Her efter Niels Neergaard: »Under Junigrundloven«, II, s. 671).

Den græske forfatning foreskrev et konstitutionelt monarki, og det fastholdt kong georg urokkeligt i sin 50 år lange regeringstid. Under en officersligas oprør i august 1909, der førte til en slags militærdiktatur 1909-10, var det ikke mindst kongens holdning, der muliggjorde en tilbagevenden til konstitutionelle tilstande. – I udenrigspolitikken havde kong Georg en klar forståelse af stormagternes interesse i Grækenland, og han forstod at manøvrere i overensstemmelse dermed. Hans nære forbindelse til det britiske kongehus gennem søsteren Alexandras ægteskab med prinsen af Wales, senere kong Edward VII. og hans ægteskab med den russiske storfyrstinde Olga gav ham mulighed for gennem personlige kontakter at skabe forståelse for sit lands problemer og politiske mål. Erfarne britiske statsmænd som Disraëli og Sir Charles W. Dilke gav udtryk for deres respekt for den græske konges indsigt og diplomatiske evner. Diplomaten Sir Frederick Ponsonby kaldte ham »kløgtig og meget velbevandret i europæisk politik.«

Den 18. marts 1913 faldt Georg I. for morderhånd under en spadseretur i Saloniki, der kort tid forinden var erobret fra tyrkerne af en græsk hær. Hans tragiske død blev dobbelt tragisk for Grækenland, som i den første verdenskrig under den uerfarne og mindre smidige kong Konstantins ledelse bragtes i et uløseligt modsætningsforhold til de allierede vestmagter.

Kong Georgs breve er skrevet med gotisk håndskrift, og sproget svarer til det, man brugte i midten af forrige århundrede. Egennavne og fremmedord samt engelske og franske vendinger blev skrevet med latinsk håndskrift; latinske ord er (i reglen) skrevet med lille begyndelsesbogstav. Kongens ortografi og tegnsætning er bibeholdt.

Da brevene blev skrevet, benyttede man i Grækenland den julianske kalender, som indtil 1900 var 12 dage og efter 1900 13 dage bagefter den gregorianske, der bruges i Danmark; derfor dobbeltdatoerne i brev 4, men i øvrigt har kongen jævnligt brugt den gregorianske kalender i sine breve til Danmark.

Et par steder har et ord ikke kunnet tydes, og de utydelige bogstaver er der markeret med ...

Udgiveren takker kommandørkaptajn Arne Holm, Marinens Bibliotek, og civilingeniør Svend Uldall-Hansen for deres værdifulde hjælp ved fremskaffelse af en del oplysninger til noterne.

1) Athen 26' Marts 1897

Min kjære Uldall

Af ganske Hjerte har jeg at takke for Dit særdeles venlige og kjærkomne Brev af 8' Marts som jeg først idag kan takke for, hvilket jeg haaber Du ikke vil have taget mig for ilde op, men det har været mig umuligt i denne Tid, hvor alt det Vrøvl staar paa, at kunne komme til at skrive, hvilket jeg meget beklager. – At du har skjænket mig en venlig Tanke i denne Prøvelsens Tid¹, har ret glædet mig; jeg maae tillige her sige, at den Sympathie man viser mig hjemme i Danmark under denne ret farlige Crisis jeg gennemgaar har gjort mit Hjerte godt, samt opmuntret mig til at holde ud. Hvorledes nu alt dette vil ende, ved jeg ikke, men jeg haaber det vil ende godt, thi sagen er god som vi kjæmpe for. Aviserne ere jo fulde af al Slags, navnlig Overdrivelser, men det er jo ikke saa forunderligt, naar man ser den Masse Avis correspondenter der løber heromkring, den ene maa jo byde den anden op, for at have mer Chance for at blive læst.

Hidtil er Alt gaaet vel godt for os, forhaabentlig bliver det ved saaledes. Hvad der morer mig, er den Rolle Admiralerne spille dernede i det ulykkelige Candia², som de nu vil tvinge ved Sult, baade at udlevere dem Oberst Vassos³, og at underkaste sig Magternes stormægtige Villie, ved at acceptere autonomitet, som Befolkningen forkaster. Igaar bombarderede de igjen en hel Del christne Candioter, som begik den Feil at slaae nogle tusinde tyrkiske Soldater, lige for Næsen af de brave Admiraler, og da disse var dernede for at støtte Tyrkerne, fik Candioterne Granater efter at have pryglet Tyrkerne. Den samme Dag slagtede Tyrkerne flere hundrede Armenere, men det gjør jo ingenting, det er *kun* Christne. Kronprindsen tager op til Grændsen imorgen, for at see hvad der foregaar og tillige for at holde Magterne lidt i Aande. Idet jeg endnu engang takker dig for dit kjære Brev, forbliver jeg stedse min kjære Uldall Din hjerteligt hengivne

Georg.

2) Athen 14' Januar 1898

Min kjære Uldall

Det er af ganske Hjerte at jeg takker Dig for Dit kjære Brev af 20' Dcbr

-
1. Med »prøvelsens tid« må kongen tænke på landets politiske og militære fiaskoer i 1897 under krigen med Tyrkiet.
 2. Navnet Candia brugtes dengang både om selve øen og om dens største by. Nu kaldes byen almindeligvis Herakleion.
 3. Oberst Timoleon Vassos (1836-1929) var adjutant hos kong Georg. I 1897 blev han sendt til Kreta med en militærafdeling for at tage øen i besiddelse. Forsøget mislykkedes.

98, jeg havde den store Glæde at modtage. Jeg takker tillige for Dine gode Ønsker til det nye Aar, som jeg haaber, til Gud, tilfulde vil gaa i Opfyldelse.

Tillad nu ogsaa mig igjennem disse Linier at sende Dig mine varmeste og oprigtigste Ønsker i samme Anledning, idet jeg tilføjer den Forhaabning, at Du dog efterhaanden maatte føle Dig tilfreds i Din nye Stilling, som Commandant i Nyboder⁴. Det har gjort mig hjertelig ondt, at Du blev sprunget forbi ved Forfremmelserne⁵; den Slags Uretfærdigheder maa være dobbelt piinlige naar man i sit Indre føler, at man er sig fuldkommen bevidst, at være i Besiddelse af den Dygtighed der kræves til den høiere Rang, og tillige at have gjort og handlet stedse i Overensstemmelse med eens Samvittighed, og med Lyst og Iver at have udført sin Tjeneste; naar man venter at faae denne høiere Rang man stræber efter, som en Anerkjendelse af eens Tjeneste, saa istedet herfor, at see *andre* springe een forbi, uden at man engang faar Grund til at vide »hvorfor« maa være grumme haardt. Derfor forstaar jeg kun altfor godt, at Din Selvfølelse har lidt et Knæk, som den ikke let forvinder. Jeg forstaar nu aldeles ikke hvorledes disse Forfremmelser gjøres hjemme, og efter hvilken basis de udarbejdes, men det lyder lidt forbavsende, at Skibsted⁶ og Schwanflugel⁷ skulle være dygtigere end Du og Schultz⁸. Den Slags Krænkelser gjør mig saa ondt, og jeg kan kun gjentage min dybe Beklagelse. Det var jo den samme Historie, som ogsaa krænkede stakkels Bøjesen⁹, for hvilken han kastede sig ind i Politikken. Men alle tager sligt jo ikke med den samme Ro, som Du. Med Guds Hjælp vil dette Saar ogsaa læges for Dig, min kjære Ven. Menneskene ere jo engang ikke hvad de burde være; det har jeg følt saa ofte, og endnu for ganske kort siden, men Vor Herre, som dog staar over os Alle, og som sender os disse Prøvelser, vil vel ogsaa give, baade Kraft og Taalmod til at bære saadanne med.

Ja Gud ske Lov, at Aaret 97 er ovre det var et slemt Aar for mig, fuldt

4. Frits P. Uldall var udnævnt til kommandant i Nyboder pr. 1. august 1897.

5-7. Uldall, der var blevet kaptajn i 1883, udnævntes til kommandør samtidig med hans afgang fra aktiv tjeneste 20. marts 1899. det fremgår af H. E. Foss: »Søofficersrulle 1700-1951«, at han to år forinden var blevet forbigået af de to yngre kolleger O. F. W. Schwanenflugel, der var blevet kaptajn i 1884 og kommandør 1897 (afsked 1908) og A. C. de Fine Skibsted, der blev kaptajn 1885 og kommandør 1897 (afsked 1908).

8. C. A. P. Schultz (1848-1904) blev som Uldall afskediget med kommandørs karakter i 1897.

9. Kaptajn Sigurd Bøjesen var medlem af Folketinget 1895-98, valgt af Venstre i Frederiksberg, hvor han erobrede kredsen fra højremanden, fhv. krigsminister general J. J. Bahnson.

af Bekymring og Sorger; een Ting er dog opnaaet, at Candien dog er blevet anerkendt autonomt, Dersom nu det russiske Forslag (jeg tør egentlig ikke kalde det et *Forslag* thi Rusland vil *først* inden det kommer med det officielle Forslag, *forvisse* sig om hos Magterne, om de ville acceptere dette *naar* det stilles, for Øjeblikker *har* altsaa Rusland bedt Magterne om deres Samtykke hertil) gaaer igjennem, og altsaa min Søn Georg udnævnes til gouverneur i Creta¹⁰, saa er dette dog en Tilfredsstillelse for mig, idet jo dette er eensbetydende med Fred og Orden i Candien, og Fred i Gemytterne i Nationen. Det er nu kun Tydskland og Østerig som gjøre Vanskeligheder, de øvrige altsaa Frankrig, England og Italien have samtykket her. Den engelske Regjering svarede, at den med Fornøielse vilde støtte det russiske Forslag; den italienske Regj svarede, at dette var den eneste fornuftige og logiske Løsning der kunde gives det candiotiske Spørgsmaal. Jeg har den Overbevisning, at dersom Rusland *virkelig vil* denne Løsning, og insisterer energisk hos Magterne, for at faa sin Candidat igjennem, *vil* det skee. Jeg nægter ikke, at da jeg, af den russiske Regj blev bedt om at give mit Samtykke hertil, som chef for dynastiet, forekom det mig, som Vor Herre pludselig sendte mig en Lysstraale for alt det Mørke jeg har arbejdet i saalænge nu, ned i mit Hjerte. Jeg har altsaa altid Lov til at haabe, en Skuffelse *nu* ville være frygtelig. –

Det maa da have været nogle forunderlige Aviser i hvilke Du læste, at vi i Tatoÿ maatte tænde store Baal om Natten for at holde Ulvene borte; jeg begriber ikke hvorfra saadan en Historie har kunnet komme, hvad der har givet Grund dertil; Usandhed altsammen, som foragter Alt, hvad der skrives i Bladene herfra. Allerede i Slutningen af Oktober faldt Sneen stærkt paa Tatoÿ, sligt har jeg næsten aldrig oplevet i de 34 Aar jeg er her. Det er et deiligt Sted Tatoÿ, et af de skjønneste jeg kjender; jeg kører meget paa cycle deroppe, hvilket er umuligt for mig i Athen. Verdigheden tillader det ikke. Gud give det maatte blive mig muligt iaar, i Løbet af Sommeren at komme hjem igjen til Danmark, det sukker jeg formelig efter, man behøver jo ogsaa Ro efter en saa bevæget Tid, som hele aaret 97 var.

10. Da Tyskland og Østrig i april 1898 havde trukket sig ud af »den europæiske koncert«, delte de andre stormagter, Rusland, Storbritannien, Frankrig og Italien, Kreta i fire departementer, som de påtog sig at administrere. Den sidste tyrkiske soldat forlod øen den 14. november 1898, og den 26. november blev kong Georgs næstældste søn, Prins Georg, højkommissær på Kreta. Den 27. april 1899 blev en ny forfatning vedtaget af en konstituerende forsamling, og den følgende juni overtog kretiske embedsmænd den lokale administration. Prins Georg fik i 1901 sine beføjelser udvidet, og han beklædte posten indtil 1906.

Idet jeg endnu engang gjentager min bedste Tak og Ønsker i Anledning af det nye Aar forbliver jeg stedse min kjære Uldall Din hjerteligt hengivne
Georg.

3) Athen 11' Marts 1898

Min kjære Uldall

Af ganske Hjerter takker jeg dig for dit kjære Brev og de venlige Ord med hvilke Du udtaler Din Glæde over min vidunderlige Redning fra et skammeligt Mordattentat¹¹. Det var i Sandhed en vidunderlig Frelse Vor Herre i Sin Naade og Barmhjertighed sendte os, min Datter og mig; naar jeg tænker over denne Begivenhed, forekommer det mig ufatteligt at vi kom heelskindet derfra. Jeg forstaar ikke hvorfor Du mener, at det var heldigt at Forbryderne ikke foretog attentatet mens jeg var paa Tatoÿ? Jeg synes ikke at der er nogen rimelig Grund for saadanne Herrer at foretrække Tatoÿ for den Slags operationer frem for de aabne Marker og Landeveie, hvor jeg nu i 34 Aar bevæger mig mange Gange ganske alene; jeg er lettere at faae fat paa her omkring Athen, end paa Tatoÿ. Gud ske Lov, det er overstaaet, jeg haaber til Vor Herre, at det ikke maa gjentage sig. Om denne Begivenhed vil virke gunstig paa Sagerne her, og Forhandlingerne om min Søns Udnævnelse til Gouv i Creta, vil Fremtiden vise Forresten tror jeg ikke der er nogen Tvivl mere om, at dette cretensiske Spørgsmaal vil løses efter Ønske.

Idet jeg gjentager min Tak forbliver jeg stedse Din hjerteligt hengivne
Georg

4) Kjære Uldall

Jeg er helt skamfuld over at have ladet hengaae saa lang Tid uden at skrive, for at takke Dig vor Dit venlige Brev af 25 Novbr, som det var mig en stor og oprigtig Glæde at modtage og takker ligeledes for photographiet, som jo mindede mig om længst forsvundne Tider, hvis uforglemmelige Minder stedse staae levende i min Erindring, og som stedse vil forblive dette og være mig kjære indtil mit sidste Øjeblik!

Grunden hvorfor jeg ikke har kundet skrive før, er denne, at jeg strax efter min Tilbagekomst hertil har havt meget at gjøre med at ordne og

11. Attentatet mod kong Georg fandt sted på Syngros Boulevard den 26. februar 1898. Kongen var med sin yngste datter, prinsesse Marie, på vej fra badestedet Gammel-Phaléron til Athen, da to ukendte mænd affyrede en serie riffelskud mod dem. Begge attentatmændene blev pågrebet få dage efter, dømt til døden og henrettet. Episoden gav anledning til stærke sympatitilkendigelser overalt i landet, og kongens popularitet steg yderligere.

forberede Alt til min nye Svigerdatters Ankomst og dernæst Bryllupsfe-sterne¹². Alting gik heldigvis godt, saa jeg tror at Franskmændene vare meget tilfredse, omendskjønt republikanere, med den maade en fransk Prindsesse her blev modtaget af Athenienserne. Min broder Valdemar og Svers (?) vare jo her og saae det Hele Vejret var heldigviis sjældent smukt paa selve Bryllupsdagen, hvorved altsammen jo kom til at see meget festligere ud.

Lad mig nu ønske Dig af ganske Hjerter, et rigtigt godt og lykkeligt Nytaar, idet jeg tilføjer den Forhaabning, at det atter i Løbet af det nye Aar vil lykkes mig at komme lidt hjem til Danmark, og saa ogsaa gjense Dig.

Idet jeg gjentager min hjerteligste Tak for Dit kjære Brev og den venlige Tanke forbliver jeg stedse Din hengivne

Georg

Athen 14/27 Dcbr 1907

5) Tatoý 23' Januar 1910

Min kjære Uldall

Af ganske Hjerter maa jeg takke Dig for Dit kjære Brev, som for alle de gode Ønsker det indeholdt i Anledning af Aarsskiftet. Det forsvundne Aar var et meget uheldigt Aar for mig fuldt af Bekymringer og store Vanskeligheder¹³, saa at jeg ser det forsvinde med stor Glæde. Hvorledes vil det nu gaae i det nye; see, det er et Spørgsmaal, som kun Vor Herre kan besvare. Vi maae tage hvad der kommer, og see at komme ud af det saa godt som muligt, saa godt vi formaar. Den uhyggelige Ildebrand paa slottet i Athen regner jeg som hørende til det gamle Aar, idet den jo brød ud paa den græske Juleaften¹⁴. Slottet blev da, Gud ske Lov reddet, det var Midterbygningen, som brændte helt ned. Fløiene bleve reddede med vore private Værelser, og andre beboelsesværelser. Dog gik der en heel Deel smukke Møbler og Sager af Værdi bort, deriblandt nogle meget store gamle Lysekroner. Tager de hurtig fat paa Ombygningen, kan det hele vel være færdigt igjen henad to Aar. Murene havde intet lidt, saa udmærket har det palads været bygget, men Murene var jo ogsaa umaadelig svære.

12. Den nye svigerdatter var prins Georgs gemalinde, prinsesse Marie Bonaparte. Brylluppet fandt sted den 21. november 1907.

13. Med de særlige vanskeligheder i året 1909 hentyder kongen til politiske konflikter, der førte til officerskuppet og militærdiktaturet 1910, hvor prinserne for en kort tid måtte gå i landflygtighed.

14. Da grækerne endnu benyttede den julianske kalender, der var 13 dage bagefter den gregorianske, faldt deres juleaften 1909 på den 6. januar 1910 efter vor tidsregning.

At jeg altid havde ventet, et eller andet Udbrud her i Landet, dersom Creta Spørgsmaalet ikke havde faaet den Løsning, som man her var berettiget til at vente sig, som en Følge af de givne Løfter, at altsaa en uretfærdig Løsning eller slet ingen Løsning vilde fremkalde en disillusion og et Udbrud af Misfornøielse og Misstemning, det var jo temmelig klart, men at militaeret vilde gaa i Spidsen for den revolutionære Bevægelse, og paa den Maade den gjorde det, havde jeg egentlig ikke troet, eller ventet. Det vilde blive altfor langt om jeg her vilde give Dig alle Enkelthederne og Grundene til Bevægelsens Opkomst, men de Herrer Officerer benyttede sig af Utilfredsheden i Landet mod de politiske Partier for selv at mele deres Kage, saa godt det var dem muligt. Disse Enkeltheder kan jeg engang forklare Dig, naar jeg atter engang har den Glæde at møde Dig i Danmark. Siden den Tid altsaa, fra August Maaned til nu, har vi levet under Trykket af dette Slags militair diktatur. Der er vist nok adskillige som finder det underligt, at jeg ikke strax sagde »mange Tak« og gik min Vei; denne Tanke gik naturlig ogsaa dengang igjennem mit Hoved, idet jeg jo følte mig dybt krænket og saaret af en saadan Behandling, efter 46 aars Slid og Arbeide, men min Kjærlighed til dette Land og Folk overvandt denne Følelse, og besluttede jeg mig derfor til, at blive paa min Post saa længe det var mig muligt, have Taalmodighed og bevare min Rø, for om muligt at redde Landet og forhindre større Ulykker. Det har rigtignok været en meget haard Taalmodigheds Prøvelse jeg har maattet gennemgaa, og store Ofre har jeg maattet bringe, ligesom jeg har maattet sluge mange Ubehageligheder, til nu er det dog lykkedes at Ordenen og Roen i Landet ikke er blevet forstyrret, ligesom et Sammenstød undgikkes. Nu lader det til at de Herrer selv indsee den Ulykke og Skade de har bragt over Landet, derfor søge de nu at opløse denne saakaldte militaire liga. De ønske selv nu at komme ud af denne vanskelige situation de selv har skabt, thi de see jo tydeligt, at Landet og Folket ikke gaaer med dem. De vide imidlertid ikke hvorledes de skulde komme ud af den, idet de jo helst gik ud af den med les honneurs de la guerre. Dette vil nu vise sig om kort Tid. Men komme vi atter ud i normale Forhold, vil der gaae mange Aar inden der atter kommer Orden og disciplin igjen. Jeg maatte lee ved at læse din Tanke om, hvorledes det vilde se ud hjemme om generalerne og hele garnisonen i Kjøbenhavn var gaaet ud til Amager for at commandere de politiske Partier til at gøre Gavn i Forsvarssagen hjemme; ja tænk om de havde gjort dette nu hvor det radicale Ministerium¹⁵ søger at formindske Udgifterne til Forsvaret, omendskjønt de vare vedtagne i Thinget, og

15. Det radikale ministerium Zahle 28. oktober 1909-5. juli 1910.

Lov var blevet Lov. Men der er jo stor Forskel i karakteren paa Danske og Grækere, og Selvstændighedsfølelserne hos det danske folk er dog langt større og stærkere end den er her hos det græske. Dog kunne saadanne Bevægelser eller Statscoup, eller hvad man nu skal kalde dem, ikke have noget godt eller varigt resultat, og Militairet kan dog ikke stille sig op som Dommer over politiske Partier, som Folket vælger. Militairets Stilling og Opgave i Samfundet er dog en heel anden. Tænk blot om nu i England militairet var traadt op til Fordel for de liberale og radikale imod lorderne¹⁶, hvad det saa vilde være blevet. Men *der* vilde Folket have sat militairet paa sin Plads igjen. – Men nu slutter jeg, idet jeg gjentager min Tak, og sender dig mine varmeste Ønsker for et glædeligt Nyt Aar, forbliver jeg Din hjerteligt hengivne

Georg.

6) Athen 4' Januar 1911

Min kjære Uldall

Igaar Aftes havde jeg den Glæde at modtage dit venlige Brev af 26' Decbr som jeg strax i Aften sender min hjerteligste Tak for. Jeg takker ligeledes for Dine gode Ønsker i Anledning af Aarsskiftet, og beder Dig tillige modtage mine oprigtige og varme Ønsker i samme Anledning. Man veed jo aldrig forud hvad et nyt Aar kan bringe een af Ondt og af Godt, man lever derfor i Forhaabningen om, at alt maa gaa godt, Jeg har ogsaa derfor det *Haab*, at det iaar endelig vil lykkes mig, atter, efter saa lang Tid at kunne komme hjem til Danmark, og hvile mig lidt ud, efter den lange og stormfulde Tid jeg har gennemlevet. Det har jeg sandligen ikke tænkt paa, at Aar 1910 var et jubilæums Aar for os, for den saakaldte »Gadedrengklasse« havde jeg blot tænkt herpaa itide, havde jeg nok ladet høre fra mig. Naa, gjemt er nu ikke glemt, jeg forbeholder mig, ifald jeg kan være i Kjøbenhavn næste September, saa at arrangere en Fest for Kammeraterne, og saa maae sandeligen saavel Skibsted som Bardenfleth¹⁷ give Møde. Damen skal de lade løbe, saalænge i det mindste. Det var ellers en ganske morsom Historie den Du fortalte mig, i hvilken jeg baade gjenkendte Skibsted som Bardenfleth, de har vistnok Ret begge to, men een

16. I England opstod der i 1909 en slags forfatningskrise, da Overhuset forkastede Lloyd George's finanslovsforslag. Efter en dramatisk konflikt bøjede Overhuset sig, da premierminister Asquith truede med at udnævne et stort antal liberale politikere til lorder og dermed medlemmer af Overhuset.

17. Om Skibsted se note 22-24; F. C. C. Bardenfleth (1846-1906) afskediget med kontreadmirals rang, derefter hofchef hos enkedronning Louise.

Ting er jo, at have Ret, og en anden, at udtrykke sig rigtig. Sikkert under saadanne Forhold, vilde Feststemningen ved arrangementet, være udebleven, saa at, selv et mindre Festmaal vilde have været uhyggeligt. Forhaabentlig vil de to Herrer have glemt den Dame indtil næste Efteraar.

Det glæder mig meget at vide at Du med Interesse har fulgt og endnu følger Begivenhederne hernede. Men da de Efterretninger som man læser i Bladene, ofte var saa fuldkommen usande, saa er det jo ret vanskeligt for Udenforstaaende at kunne danne sig en rigtig Mening om Tilstanden i Grækenland. De fleste Efterretninger herfra, som jeg læser i danske Blade ere næsten alle tagne af tyske Blade, jeg læser dem ofte med den største Forbavselse, thi enten ere fuldstændig usandt, eller ogsaa i høieste Grad overdrevne. Men dette er jo ikke saa underligt, idet saavel jeg som Grækenland, er meget slet anskrevne i Tyskland, hovedsagelig i Berlin. Berliner Pressen har altid været meget fjendtlig sindet lige overfor mig, og dette af forskjellige Grunde, som det nu ikke er nødvendigt at gaae nærmere ind paa i dette Brev; hvad der derimod undrer mig overordentlig meget er, at den danske Presse, med Forkjærlighed stedse tager sine Efterretninger om vore Forhold hernede af den tyske Presse, medens den *aldrig*, med mindre jeg selv har sendt saadanne herfra eller gjort Vedkommende opmærksomme herpaa, har taget de ofte udmærkede og klare Artikler, der har været skrevne i Times og andre fremmede Blade. Jeg vil virkelig ikke tage Officerernes Opførsel her, i Forsvar, den lader sig ikke forsvare, men jeg indseer virkelig ikke, hvorfor, og af hvad Grund alverden stedse falder over Grækenland, og kæmmer alt over samme Kam. At Partiernes ere u-paalidelige og stedse have bekjæmpet hinanden paa Landets Bekostning, og paa hensynsløs Maade have trykket, ja, som oftest tyranniseret Folket, det lader sig jo ikke nægte, men derfor har jo ogsaa Folket nu viist, at det har villet afryste dette Tryk, idet det paa en saa enestaaende Maade, igjen, ved det sidste Valg, har givet den nuværende Regjering en saa stor Majoritet, trods Partiernes ihærdige agitation. At disse imidlertid ikke saadanne vilde give tabt, og lade sig heelt sætte til Side af denne nye Mand,¹⁸ det er ikke at undre sig over, og sikkert er det, at de atter vil søge at gjenvinde den tabte Indflydelse, naar og hvor de kunne; men lykkes det dem at komme op igjen, saa er det under andre Vilkaar. Det gamle system er slut. Havde jeg i den lange Tid jeg har været her, kundet gjøre hvad jeg

18. Den »nye mand« er politikeren Eleutherios Venizelos (1864-1936), der tilhørte en anset græsk slægt på Kreta. Han var øens faktiske hersker 1906-09. I 1910 blev han kaldt til Athen og udnævnt til premierminister.

vilde, er det jo nok muligt at resultaterne vilde have været bedre, men naar man er velsignet med det parlamentariske system, kan man ikke undgaae at arbeide sammen med Partierne. Der kræves imidlertid mere Selvstændighedsfølelse hos Folket end det hidtil har udvist, for at tvinge dets repræsentanter til at holde dem dets Villie og Ønsker efterrettelige. Nu er imidlertid denne Selvstændighedsfølelse saa vaagnet, og Folket har sagt »stop« til Partierne. Nu kommer det an paa Ministrene selv, om det kan gaae paa den rette Vis. Undgaar Venizélos at gjøre saadanne Feil, som de Andre have begaaet, saa kan han godt holde sig i nogen Tid, men begaaer han Feil og vil han ikke høre naar jeg advarer ham, ligesom de Andre ikke vilde, saa er han tabt. De gamle Partier havde ham som deres Banemand, omendskjønt det var dem selv som kaldte ham, som gjorde reclame for ham – men i en anden Hensigt – enhver Feil altsaa som begaaes, skal de nok vide at profitere af. Hans ansvar er stort, fordi Folkets Forventninger til ham er saa store, altfor store efter mine Begreber, der hører tid til, meget lang Tid til at udføre *det* man venter af ham. Og resultaterne kunne dog ikke komme paa een Dag.

Politiske Partier ere upaalidelige, fordi de næsten altid – nutildags navnlig - sætte Partiinteresserne over Landets Interesser. See nu hvad der *er* foregaaet i England under det sidste Valg¹⁹, og hvad der endnu vil komme, naar Parlamentet mødes. Naar Partikampene kunne være saa hidsige, og føre til saadanne Yderligheder, som ifølge de engelske Blades Udtalelser forefaldt dengang, saa er det dog ikke saa underligt naar det i Syden gaar meget varmere til, og Yderlighederne overskrider det legale. Men jeg maae slutte, for at Brevet endnu i dag kan komme afsted; idet jeg altsaa gjentager min Tak, og mine hjerteligste Ønsker til det nye Aar, forbliver jeg stedse Din hjerteligst hengivne 50tes Kammerat

Georg

7) Athen 2 Januar 1912

Min kjære Uldall

Jeg havde imorges den Glæde og Fornøielse at modtage Dit venlige Brev af 27' Decbr som jeg takker for af ganske Hjerte, jeg takker ligeledes for (for) de gode Ønsker i Anledning af Aarsskiftet. Jeg beder ogsaa Dig modtage mine hjerteligste Ønsker i samme Anledning, med Haab om, at

19. I Storbritannien havde der været parlamentsvalg i december 1910, hvor konflikten mellem liberale og konservative og mellem Overhuset og Underhuset var kulmineret i en partipolitisk kamp af hidtil ukendt skarphed.

det maa blive mig forundt atter i Løbet af dette nye Aar, at kunne mødes med Dig paa Hotel Phønix til en god Frokost. Ja, Vor Herre alene veed hvad dette Aar vil bringe os; der gives jo Mange som vilde ønske de vidste hvad Fremtiden vil bringe dem, jeg finder man maa være taknemlig for, ikke at vide den, men blot stole på Vor Herre, derved holder man humeuret oppe, og tænker ikke videre over hvad der kan komme. Man har altsaa egentlig kun Gisninger at holde sig til. I dette Tilfælde, hvad vores affairer angaaer, saa ser jo Tilstanden i denne Del af Middelhavet ikke videre kjøn ud. Skulde Italien fortsætte Krigen²⁰ ind i Foraaret, saa er der Alt der taler for, at Krigen vil brede sig, og at Balkan-staterne vilde blive trukne med ind. Tilstanden i Macedonien er ganske frygtelig, saalænge det er Vinter, er det kun Mord, Brand og Skjændsel i Landsbyer, men lige saa snart Foraaret begynder, altsaa her i Marts, saa bliver det smukt allevegne. Det er frygteligt og utroligt, hvad de ulykkelige befolkninger i Macedonien have at udstaae og gjennemgaae. Det er langt værre end i China. Men saalænge der ere saadanne Fyre som nu, der beklæde Pladsen som Udenrigsministre i de forskjellige Stormagter²¹, kan man ingen Forbedringer vente. Dersom de vilde fordre af Tyrkiet, at det overholder Orden, og indfører menneskelige Forhold i Landet, vilde det nok skee, men det gjør de ikke, de holde mere af at blande sig i de chinesiske Forhold, end see til hvad der skeer i Europa, ikke langt fra deres egen Dør. Dersom der nu skulde kunne opnaaes Fred mellem Italien og Tyrkiet i Løbet af Januar, som der er nogen, der troe, blive Magterne dog nødsaget til, at gøre noget for at tvinge Tyrkerne til, at behandle deres forskjellige christne Undersaatter paa menneskelig Maade. Men jeg tror desværre ikke paa, at Freden vil komme i stand imellem Italien og Tyrkiet. Fra et tyrkisk Standpunkt vilde det jo ogsaa være Galskab. Krigens Fortsættelse koster dem ingenting, de sende ikke en Mand, ingen proviant, ingen Munitions til Tripolis, imedens Italien betaler 2 Millioner om Dagen. Tyrkerne afkræftes ikke, medens Italien utvivlsomt afkræftes. Og tvinge Porten til at slutte Fred paa italienske Betingelser, det hverken vil eller tør Italienerne. De tænke kun paa at bevare den tyrkiske integritet i Europa, medens de selv røve en stor Pro-

20. Den italiensk-tyrkiske krig september 1911-oktober 1912 udbrød efter et italiensk krav på Tripolitania og Cyrenaica i det nuværende Libyen. Krigen foregik hovedsageligt i de to omstridte områder og endte med nogle italienske erobringer dér. Desuden måtte Tyrkiet afstå de dodekanesiske øer til Italien.

21. Stormagternes udenrigsministre i den omhandlede periode var Sassonow i Rusland, Aehrenthal i Østrig-Ungarn, Kiderlen-Wächter i Tyskland, Edward Grey i Storbritannien, Pichon i Frankrig og San Giuliano i Italien.

vinds fra Tyrkiet, og forlange, at Tyrkerne skal céderé denne. I Tyrkiet selv er Tilstanden forfærdelig, der raser Partierne imod hinanden om Magten. Alt andet er dem aldeles ligegyldigt, saaledes gjør den Tripolis affaire i Grunden, aldeles intet Indtryk. Det slaar mig hver Gang jeg taler herom med en Tyrk. Hvad nu Cretenserne angaar, saa har jeg, og er jeg meget utilfreds med deres Opførsel, idet jeg ikke paa nogen Maade kan tilkjende dem nogensomhelst Ret til, at ville gjøre Politik paa egne Vegne, og da navnlig i dette Øjeblik, hvor deres hele Optræden, ligefrem udsætte Grækenland, Moderlandet for alvorlig Fare. Magterne have endnu ikke vildet løse Spørgsmaalet, det er nu blevet et Problem som ingen af dem vil eller tør røre ved. Saalænge altsaa Cretenserne drille Magterne, ærgre og tisser disse, maa de sammen gjøre hvad de ville og saa maa de gjerne være ihærdige, men naar jeg siger dem, at det i Øjeblikket er farligt for Moderlandet at de sende Deputerede herved, saa skal de lystre. Desværre er Candioterne, saa flinke og tapre de ellers er, meget misundelige af Charakter, de kunne ikke – en stor Del af dem – fordrage at se en af deres egne paa en saa høi Plads, i en saa stor Stilling som nu Venizelos beklæder, deres hele Ønske gik derfor ud paa, sammen med de Utilfredse her, at de, med *et*, af de gamle Partier, at fremkalde Vanskeligheder i Athen for Ministeriet, som i deres Forhaabninger kunde ende med at Ministeriet trak sig tilbage. Var det lykkedes dem at komme herhen, havde de haabet og antaget at Athens Befolkning vilde have modtaget dem med en saadan Begeistring, og derefter bragt dem til Deputerkammeret og tvunget Regjeringen til at lade dem komme ind. Og da Ministeriet havde erklæret, at det forbød dem at komme og forbød dem at træde ind i Kammeret, vilde den have været nødsaget til at bruge Magt, og dette haabede Cretenserne vilde have fremkaldt saadanne Spektakler saa at Ministeriet havde maattet tage sin Afsked. Heldigviis kom det ikke dertil, idet de blev forhindret fra at forlade Øen. Men de havde desværre gjort dem grundigt latterlige derved, og barnagtige tillige, thi derved vilde dog Foreningen af Creta med Grækenland *ikke* være bleven anerkendt, fordi 20 Deputerede komme herover, og forlange at faa Sæde i det græske Deputerkammer. Dersom det var *saa* let, saa kunde jo Samos og de andre Øer, gjøre det samme. Hvad nu Tyrkerne angaar, saa er det uforstaaeligt at de ikke ville indsee, at det dog vilde være langt fornuftigere om de søgte at faa en ende paa denne Historie ved, under Betingelser, at afstaae Øen, og derefter stille dem godt med hele det græske element i Tyrkiet, saa vidt gaar deres Tankegang ikke, naar man taler med dem Mand og Mand imellem, saa forstaar de det meget godt, men ikke som et Hele. For Øjeblikket besinde de blot

at lade Creta staa i samme Forhold til Grækenland, som Østrumelien i sin Tid stod med Bulgarien²², indtil det blev annekteret.

I Wien modtog jeg dit Brev, som morede mig overordentligt, og som jeg meget beklager ikke at have takket for dengang hvilket jeg altsaa gjør nu, det var mig Godt at vide, at den ny Kammerherre²³ overleverede dig med saa stor Værdighed den græske Kammandeur af Fr. Ord jeg havde gjerne staaet skjult i et Hjørne og seet paa det. Det maa have mindet dig om Gy-læreren, naar han talte alvorligt til dig som Cadet. Det glæder mig uhyre at Kammerherren nu er saa meget bedre, saa han kan gaa omkring, det er sikkert den ny Tittel der har gjort det, mon han bærer Knapperne eller Nøglen indenfor. Vi har stærkt Sneefald, alle Bjergene ere overfyldte, jeg var oppe i Tatoy i Eftermiddags for at see paa Sneen det stormede voldsomt deroppe, saa Sneen fygede om i Øjnene, var hundekoldt det var akkurat, at automobilen kunde komme igjennem.

Men nu vil jeg slutte med en gjentagen Tak for Brev og gode Ønsker
Jeg forbliver stedse din hjerteligt

hengivne

Georg.

8) Saloniki 17' Decbr 1912

Min kjære Uldall

Igaar havde jeg den Glæde at modtage Dit kjære Brev af 2' dennes, for hvilken jeg sender min varmeste og hjerteligste Tak. Det glædede mig u-nægteligt at min Hilsen igjennem Kammerherren fremkaldte dette; men mine Tanker fløi hen til Dig i samme Øieblik jeg holdt mit Indtog her i denne By, jeg kunde jo tænke mig at du ville dele min Glæde og Stolthed tillige. Jeg har levet ligesom i en Drøm hele Tiden, lige siden jeg overskred Grændsen for at følge Hærens Krigs opérationer, Begivenhederne fulgte saa uhyre hurtigt paa hinanden, saa at man ikke rigtigt kunde fatte sig. Det forekommer mig ofte som om det var en Drøm, at jeg befinder mig her, og dog er det et factum, at jeg i Aften skriver dig herfra Saloniki,

22. Ved Berlinkongressen i 1878 måtte Bulgarien afstå sin kort tid forinden erhvervede sydlige provins, Øst-Rumelien, som fik en kristen guvernør udnævnt af den tyrkiske sultan og godkendt af de europæiske stormagter.

23. Den omtalte nye kammerherre må efter al sandsynlighed være Sophus Hennings (1846-1916). Cand.jur. 1869 og overretssagfører 1876. Samme år privatsekretær og fra 1882 kabinetssekretær hos dronning Louise. I 1880 havde han fået fuldmagt til at administrere kong Georg I.s interesser i Danmark. Han blev kammerherre i 1911.

Alexander den Stores gamle Hovedstad. Det havde afdøde Berg²⁴, Historielæreren, vel ikke forudset, da han underviste os i den gamle Historie paa Søcadetakademiet. Jeg takker hjerteligst for Lykønskningerne; og virkelig, man kan med rette lykønske min ældste Søn for den briljante og dygtige Maade, han har ført Tropperne paa fra Seir til Seir²⁵, indtil han kom hertil, han har saaledes hævet Hærens prestige, ja hele Nationens prestige. Dette Altsammen er jo en stor satisfaktion for ham, ligesom den ogsaa er stor for Hæren, som derved paa en glimrende Maade har hævet alle Ulykkerne og alle Ydmygelserne fra sidste Krig 1897. Det ærgrer mig naar jeg læser i danske Blade Artikler om denne Krig, som søge at formindske dennes Alvor for Grækenland, idet de sige, at Grækenland forholdsmæssig havde det lettere end de allierede, dersom disse Forfattere havde kunnet *see* de utrolige Vanskeligheder, vore Folk, alene i Bjergstigning, havde at overvinde, stadig kjæmpende sig fremad, vilde de sikkert tale og skrive anderledes. Men alle de som have *set* hvad de Folk maatte døje, de uhyre og ofte forcerede marcher de maatte gjøre Nat og Dag, uden ofte at have andet end et Stykke Brød at leve af, maa beundre disse Folk for deres Udholdenhed, Modstands Kraft, Nøisomhed og *bestemte* Villie til at udføre Alt hvad der forlangtes af dem, uden en Klage eller Bemærkning, stadig glade og fornøiede. Den Aand der gik igjennem det Hele, og som opretholdt dem Alle var den rene Fædrelandskjærlighed, som lige fra Begyndelsen begejstrede dem. Jeg nægter ikke, at jeg i mit stille Sind var noget ængstelig, for hvorledes Alt vilde gaae, vel tænkte jeg og haabede jeg at det maatte gaae bedre end sidste Gang; thi det Arbejde der var bleven udført siden den Tid i al Ro og Stilhed og Forberedelserne hertil var meget betydeligt; men at det altsammen vilde klappe saaledes og gaa *saa* hurtig, havde jeg ikke troet. Da jeg vendte tilbage til Grækenland fra Danmark, da bemærkede jeg hvor stor og dyb den Alvor var, som laa over alles Sind, Alle *vilde* de med, der var ikke een som trykkede sig, Athens bedste og rigeste Familiers Sønner stillede dem som Frivillige og kjæmpede med i første Række, det samme gjorde en hel Del af de Deputerede, de gik med som almindelige Soldater og levede Livet med disse hele Tiden. Der

24. Candidat Laurids Berg var lærer i historie og geografi på søkadetakademiet fra 1851 til 1865, da han blev professor ved Københavns universitet.

25. Kronprins Konstantin, der havde været øverstkommanderende under den uheldige krig med Tyrkiet i 1897 og af den grund blev genstand for megen hård og uretfærdig kritik, vandt i i 1912-13 stor popularitet i alle kredse for sejrene over den tyrkiske hær og erobringen af Janina på den vestlige krigsskueplads og Saloniki på den østlige.

var mange som faldt og som saaredes af disse. Vi havde mistet 10 procent af Folkene og 30 procent af Officererne. De kjæmpede tappert, flot og godt alle sammen. De brugte 20 Dage for at gaa herhen fra den gamle Grændse som er 450 klm. Kampen ved Yénitcha som er nogle og 40 Klm herfra paa Sletten og paa den anden Side af Vardafloden, var en fuldkommen rangeret bataille, den varede 22 Timer, der sloges 30.000 Tyrkere, der mistede vi 1400 Mand, Saarede og Døde. Tyrkerne forsvandt saa hurtig, omendskønt de havde sendt en heel ny og frisk Styrke ud fra Saloniki, som forenede sig med den som skulle forsvare Yénitcha, saa at de glemte at sprænge den store Jernbanebro der gaar over Floden, denne havde nok lidt nogen Skade af den mindre Sprængning der foretoges, men den var dog ikke tilstrækkelig til, at forhindre at hele vort Artilleri gik over den, men Broen var ikke solid nok til at kunne bære Jernbanetoget. Naar man saa tænker sig, at, dersom Tyrkerne ikke havde tabt Hovedet saa fuldstændig, vilde to eller tre Maskingeværer i Bugterne paa den modsatte Side af Broen, i Timeviis, ja i Dageviis have kundet forhindre vore Tropper fra at komme over denne bro, hvor hver Kanon maatte kjøre den ene efter den anden. Tyrkiske Officerer kunde da have gjort dette, naar Folkene havde nægtet at gjøre det, men Officererne løb lige saa hurtig, ja hurtigere end Soldaterne. Udenfor Indgangen til Byen skete saa Overgivelsen af den tyrkiske Hær med alle Paschaer og Officerer samt hele Materiellet og Festningen Karaburnu som Du maa huske, som dog ligger langt borte fra Byen hvor der var 9000 Soldater, og mange store Kanoner, og som slet ikke havde deltaget og slet ikke løst et eneste Skud. Næste Dag red jeg ind og blev modtaget med stor Begejstring. Da jeg kom forbi det gamle hvide Taarn, hejstes det græske Flag, som salutedes af vore Batterier med skarpe Skud, som fløi over de mange Krigsskibe, der laae i Havnen. 24 Timer efter, at vore Tropper vare komne herind kom Bulgarerne. Og dog have de ladet skrive i alle fremmede Blade, at de havde maattet slaaes en hel Dag med Tyrkerne for at komme til Byen; hvilket Tyrkerne paa det bestemteste benægte; og dog havde det ladet skrive i alle fremmede Blade, at Grækerne havde benyttet sig af det Øjeblik, hvor de sloges med Tyrkerne, til at trænge ind i Byen. Og dog havde de ladet trykke den bulgarske Generals rapport til den bulgarske Regjering, i hvilken han sagde, at han havde erobret Byen og lagt den til den bulgarske Konges Fødder. Den Gang sad jeg allerede herinde. At Bulgarerne vilde have Byen, kan der jo ikke være nogen Tvivl om, men vi kom her først, og til os overgav sig den tyrkiske Hær og capitulerede Byen; Bulgarerne sige som saa: ce qui est bon a prendre, n'est pas toujours bon a garder; men foreløbig da, er vi her, lad os nu see hvorledes sagerne stille sig, naar det

kommer til den endelige Afgjørelse. Unionen mellem de 4 Stater²⁶ burde opretholdes over Alt andet, saalænge den varer og overholdes af dem Alle i Oprigtighed og Ærlighed, betyder det en Kraft, de andre Magter maa regne med, men disse gjøre Alt, de kan for at fremkalde Strid og Splid imellem dem. Kongen af Bulgarien kommer idag herhen, om han nu vil tale med mig om disse Spørgsmaal, eller om han blot kommer som, for at vise, at han ogsaa hører hertil, vil man vel nok bemærke. Men den Bulgariske Befolkning her er kun lille, medens den græske er stor, dog er Jøderne de talrigeste. Flaaden har igaar havt et Sammenstød med den tyrkiske udfor Dardanellerne. Først kom nogle Torpedojagere, dernæst de større Skibe, iblandt hvilke det tyrkiske Admiralskib, forhenværende tyske Skib »Barbarossa²⁷.« De holdt dem hele Tiden i Nærheden af Fortet, saa at dette beskyttede dem, ikke destomindre angreb vore Skibe dem, vort Admiralskib angreb den tyrkiske Admiral, det begyndte, med 9000 Metres Afstand, Skydningen men nærmede sig tilsidst indtil 3000. Efter en Times Kamp, tror jeg, vendte Skibene om i Uorden og søgte atter tilbage til Strædet, det græske Admiralskib sendte dem 6 store Granater, som alle ramte indenbords. Dette foraarsagede vel at de søgte saa hurtigt tilbage igjen. Vore Skibe havde næsten ingen Skade, een død, nogle saarede deriblandt en Officer. En russisk Damp, som kort efter Kampen kom ud fra Dardanellerne, fortalte den græske Admiral, at Tyrkerne havde lidt meget, men hvad og hvor meget ved man ikke. Kun det at de saa hurtigt trak dem tilbage, og ikke igjen kom til Syne, beviser at de ikke tør, og at de hele Tiden holdt dem under Forternes Kanoners Beskyttelse, et sidste Bevis for, at de ikke vover en afgørende Kamp. Altsaa ere vi Herrer i det Ægæiske Hav. Alle Øerne have vi taget, med Undtagelse af dem som Italienerne holde besatte, og Cypern.

Kreta er nu en afgjort Sag. Lykkes det nu at vi beholde denne By, saa kan man være ret tilfreds. Dog havde det været heldigere, om Vaabenstilstanden ikke var bleven afsluttet. Dersom alle de 3 Stater havde forenet deres Kræfter ved Tchadalja²⁸, vilde Sagerne nu have været endt og Sultanen rimeligviis allerede ovre i Lilleasien. Grunden til denne uover-

26. Unionen mellem Grækenland og de tre »slaviske« stater Serbien, Montenegro og Bulgarien blev indgået under krigen 1912, opløstes ved krigens slutning. Under den 2. Balkan-krig juni-august 1913 stod de tre førstnævnte sammen imod Bulgarien.

27. Et tyrkisk admiralskib, der tidligere havde været tysk og heddet »Barbarossa,« forekommer ikke i »Jane's Fighting Ships« for 1912. Derimod nævnes et tyrkisk slagskib »Hairredin Barbarosse«, der oprindeligt havde tilhørt den tyske slagskibsflåde under navnet »Kurfürst Friedrich Wilhelm«, 10.600 tons, bygget 1891 og solgt til Tyrkiet i 1910.

28. Tchadalja eller Chadalja ligger kun ca. 20 kilometer vest for Konstantinopels forstæder. Her var tyrkernes sidste forsvarslinje før hovedstaden.

lagte og hurtige Vaabenhvile, er endnu en Gaade. Vi kunde ikke delta-ge i denne, da Bulgarerne ikke engang havde betinget, at blokkaden i det ægæiske Hav fastholdtes af vore Skibe. Var denne bleven hævet, vilde Tyrkerne strax havet kunnet tilføre saavel Kul som proviant, Tropper og Alt hvad der manglede dem, til Constantinopel. Det siges at Tyrkerne ikke ville gaa ind paa en Fredsslutning, paa de 4 Staters Betingelser. I saa Fald vil vel Fjendtlighederne atter begynde. Men var det vanskeligt for Bulgarerne at sprænge Forterne og Forsvarslinierne ved Tchadala dengang, saa er det meget vanskeligere *nu*, hvor der er kommen friske Tropper til, og demoralisationen næsten ophørt. Den Feil altsaa, efter militaire Anskuelse, Bulgarerne gjorde ved at afslutte Vaabenstilstanden i utide, vil snart betale sig, lige som jeg ogsaa mener, at de resultater, vi *kunde* sikkert have opnaaet, ere gaaet tabt. Med Tyrkerne er det meget vanskeligt at forhandle, hvert Ord skal vejes, undersøges og plukkes.

Jeg ser desværre af et Brev fra Kammerherren, at hans Kone er meget lidende, jeg haaber hun kommer sig, det vilde ellers være et stort Tab for ham. Her er climaetet som i Danmark, nogle enkelte smukke Dage have vi disse sidste Dage, ellers har det været meget koldt, stormfuldt og forfærdelig fugtigt. Jeg haaber du har det godt, med stor Glæde mindes jeg den Dag jeg fik dit Huus at see i al sin Uorden, men Renlighed er jo en god Tong, navnlig naar man derved foregaar de Andre med et godt (Eksempel), men nu veed jeg dog hvor, og hvorledes Du boer²⁹. Saloniki er nok den mest urenlige By, jeg endnu har seet, hvilket er en stor Skam for denne By, som har Fordring paa at være næsten en europæisk By og er i stadig Jernbaneforbindelse med Wien. Dersom vi forblive her og vi faar en dygtig Borgmester, vil den hurtig komme op paa det Standpunkt, den absolut burde være paa. Jeg spadserer af og til til Fods, jeg *maa* gaa, ellers bliver jeg syg idetmindste endmere idiotisk end jeg af Naturen er, men Støvlerne og Buxerne have ikke godt deraf. Dog har jeg saa den Fornøjelse at møde en heel

29. Kong Georgs besøg i Uldalls hjem er beskrevet således at familien: »Der var hovedren-gøring i Uldalls sommerresidens i Springforbi. Alle møbler var tildækkede, tæpperne i haven, malerierne taget ned osv. Kommandørinden dirigerede slaget, og kommandøren var ved at rense kloak. Det ringer på døren, og pigen lukker op for en almindeligt udse-ende herre. Omgående siger pigen: »Herskabet tager ikke imod i dag!« Herren svarer: »Undskyld, mit navn er kong Georg den Første af Grækenland.« Pigen kikker endnu en gang; men da hun hverken kan se krone, hermelinskåbe, scepter eller guldæble, siger hun: »Det kan s'gu enhver komme og sige!« – og smækker døren. Det ringer igen. Nu viser herren sit visitkort. Pigen besvimer omgående! – Hvad der så skete, vides ikke; men tyve minutter derefter sidder man ved et veldækket tebord ...«

Del smukke eqvipager i hvilke nogle ret kjønne, flot paaklædte Jødinder kjøre, Tyrker Damerne begynde ogsaa at vise sig uden Slør, De ere ret fede, men nogle af dem ganske pæne.

Men nu er det vist bedst, at jeg standser min Pen, Du maa have mere at bestille end at læse alt dette, idet jeg altsaa gjentager min Tak for Brevet, forbliver jeg som altid din hjerteligst hengivne

Georg.

Inden jeg slutter maa jeg bringe min bedste og hjerteligste Ønsker til det forestaaende Aarsskifte. Gid dette Aar maatte bringe Dig og Dine al Lykke og Glæde, som jeg kan ønske

9) Saloniki 6 Januar 1913

Min kjære Uldall

Jeg har lige modtaget Dit Brev af 26' Decbr som jeg takker hjerteligst for, ligesaa ogsaa for Dine gode Ønsker i Anledning af Aarsskiftet. Ja *gid* dine gode Ønsker maa gaa i Opfyldelse, men naar man, som vi, atter ere kommen i diplomaternes Hænder, takket være den meget ubeljlige Vaabenhvile, kan man aldrig være sikker paa noget. Fordi konferencen i London³⁰ synes ikke at komme til noget resultat, da Tyrkerne ikke paa nogen Maade ville afstaae Adrianopel, hvilket Bulgarerne fremfor Alt insisterer paa at ville have, kan man jo ikke vente andet, end at konferencen gaar istaa, efter at der er overgivet et ultimatum. Alt dette skulde være skeet idag, men indtil nu Midnat, har jeg ingen Underretning faaet. I Fredags var det lige ved at gaa istykker, da opsattes efter Tyrkernes eget Ønske Forhandlingerne til Lørdagen, omendskjønt de allierede havde foreslaaet Mandag - idag - Dog da Lørdagen indtraf underrettede de tyrkiske delegerede de allierede om, at deres instruktioner ikke kunde komme før Søndag Aften, derfor ønskede de Mødet opsat til idag Mandag. Først forstod man jo ikke hvorfor Mødet atter opsattes, bagefter fik man at vide, at Magterne havde instændig bedet Tyrkerne om ikke at drive Sagerne til det yderste, da saa Tyrkerne havde bedet Magterne overtage Forhandlingerne og afslutte Freden nægtede Magterne at opfylde dette Ønske, men opfordrede Tyrkerne meget kraftigt til at gaae ind paa alle de allieredes Betingelser. Jeg ser af Bladene, at Rumænerne nu ogsaa vilde tage

30. Den 3. december 1912 sluttede Serbien, Bulgarien og Montenegro våbenstilstand med Tyrkiet, mens Grækenland fortsatte krigen. Den 13. december begyndte fredsforhandlingerne ved en konference i London med deltagelse af alle stormagternes repræsentanter.

affaire, idet de forlange et stort Stykke Land af Bulgarien. Det seer jo noget underligt ud, naar et Land, der slet ikke har vovet noget eller tabt en eneste Mand, pludselig kommer og vil have noget, i et Øjeblik hvor Vedkommende er pidsket (ja næsten da), til at give efter. Men saadan er nu Menneskene engang, de benytte dem, ikke altid paa en pæn Maade, af Forholdene og de givne Lejligheder til at være deres Naboer ubehagelige. Østerrig staar sikkert bagved.

Det har saavel interesseret som glædet mig at læse i dit Brev, hvad Dr. Østrup har sagt om mig i Søofficersforeningen³¹. Jeg har jo ikke anet at saa lærde Folk kunde omtale mig paa en saa pæn Maade, eller i det Hele vise Interesse for mig, og mit lange og besværlige Arbeide.

Men jeg glemmer helt at ønske Dig et lykkeligt Nytaar, og tilføier Haabet, at det atter maa blive mig forundt i Løbet af samme at gjense Dig som ifjor. Jeg haaber du nu har faaet et langt Brev jeg skrev dig herfra som Tak for dit første lange glædelige Brev, dette sidste var desværre noget lovlig kort.

Jeg troer jeg vilde være ganske glad om jeg nu sad stille og rolig hos Dig i Nyboder, istedetfor at sidde her og passe paa Forholdene. De Masser af telegr i Ciffer jeg faar hver Dag fra Udlandet og Indlandet og maa svare paa, er utroligt; jeg har et heelt kontor her, og da jeg ikke kommer til Athen og altsaa ikke kan tale med Ministre og den Slags, gaar Alt per telegraph. Fra London kommer jo mange, ligesom fra alle legationerne, det er ustandseligt. – Efterretningen om Fr Oxholms Død³² har gjort mig meget ondt. Climaet her minder meget om det danske i Februar. Idet jeg gjentager min Tak og bedste Nytaarsønsker forbliver jeg stedse din hjerteligst hengivne

Georg.

10) Saloniki 2' Februar 1913

Min kjære Uldall

Det var i Sandhed en stor og oprigtig Glæde for mig, da jeg for faae Dage siden modtog dit lange og indholdsrige Brev, som jeg ikke noksom kan takke for. Du veed slet ikke, og kan maaske heller slet ikke forestille Dig, hvilken Glæde dette foraarsagede mig, dersom Du vidste dette, vilde

31. Ifølge Søofficersforeningens protokol holdt dr. phil. J. Østrup den 3. december 1912 et foredrag med titlen »Balkan« i foreningen.

32. Den afdøde fr. Oxholm må være Stiftsdame, fhv. hofdame Georgine Emilie Adelaide Oxholm, der ifølge tillæg til Personalhistorisk Tidsskrift 1913 døde den 30. december 1912.

Du ikke have begyndt med at sige »der har vi den igjen« og dersom du troer at de Delegerede have skrevet mig et eneste Brev til, som kunde give mig samme Fornøielse, saa tager Du grundigt Feil. Nei, de Herrer telegraphere blot, og Gud skal vide, at jeg er bleven overvældet med ciffer telegr, som har kostet den ulykkelige Stat en mængde Peenge uden det alermindste resultat. Saa er da hele conférencen gaaet istykker, og Fjendtlighederne mellem Bulgarerne og Tyrkerne vilde rimeligviis atter begynde imorgen Mandag Aften eller Nat. Jeg siger rimeligviis, thi man kan jo aldrig vide, hvad der kan skee indtil da, thi Begeistring for Fortsættelse af Krigen findes hverken hos Bulgarerne eller Tyrkerne. Men jeg haaber at de vil begynde snarest mulig for at man kan faa en Ende paa denne uheldige situation. Nu staar vi altsaa aldeles paa samme Punkt som vi stod, da vi kom herind til Saloniki. Med den Forskjel blot, at der var Lyst og Begeistring for Krigen hos Bulgarerne, medens Tyrkerne vare demoraliserede, syge og kjede af at slaaes, imedens Tyrkerne takket, være den utidige Vaabenhvile, i to Maaneder have havt Tid til at sende nye og friske Tropper til Tschadalja og befæste denne Linie paa en formidable Maade, sende over 200 nye Kanoner fra Krup, og sadt Pikstaastraad i flere Kilometers Afstand rundt omkring. Det glæder mig at see, at Du nu giver mig Ret, naar jeg siger at denne Vaabenhvile var en stor Feil, som blev endnu større derved, at den afsluttedes inden Bulgarien havde erobret Adrianopel; havde de taget denne By, havde Tyrkerne været nødsagne til at slutte Fred paa Pladsen. Feilen blev saaledes forstørret ved, at dette ikke skete, og at man valgte London til at forhandle i, hvor strax diplomatiet fik Fingre i Hankene, hvorved denne hele Indblanding fremkaldtes. Nu ere tilmed de rumænske ubeskedne Fordringer kommet til, som heller ikke dengang existerede, hvilket forværre og vanskeliggjøre Sagerne endnu mere, da de sikkert ville fremkalde endnu større Forviklinger om de opretholdes. Revolutionen i Constpl³³ har ligeledes forværret situationen meget betydelig, den har navnlig forplumret den, idet den har sadt de store Magter i en høist eiendommelig situation, som grændser til det comiske, thi Ungtyrkerne havde revet hele ambassadeur conférencens arbeide istykker og kastet den Stumperne lige i Ansigtet. Har denne Bevægelse ærgret de Fleste af dem, saa har den ogsaa glædet Andre, som navnlig holde af at fiske i rørt Vande. At det imidlertid er klart at det maa staa Nogen bagved, det kan der ikke være Tvivl om, i altfald haabe Ungtyrkerne paa Stormagternes

33. Den 23. december 1912 gjorde ungtyrkerne under ledelse af Enver Pasja oprør mod den siddende regering. Krigsministeren general Nazim Pasja og hans adjutant blev skudt ned, efter sigende af Enver Pasja selv.

Uenighed, og paa Rumænernes Fremmarsch, derfor have de ogsaa taget en Rumæner ind i Ministeriet. Havde de ikke begaaet den Feil at myrde den dygtigste af deres Generaler Nazim Pascha, vilde de have havt mere Held med dem, men dette Mord, som den gale Enver bey med egen Haand udførte, for at fjerne den eneste, saavel som den nye Storzvizir Chefket Pascha³⁴ var bange for, var meget uheldigt, thi det vil fremkalde, om det ikke allerede *har* fremkaldt saavel Mishag som Hævn hos de andre. Saaledes har Enver bey ikke havt Mod til at overtage den Stilling som Generalstabs chef ved Armeen i Tchadalja, som man havde givet ham, omendskjønt han kun er Major, og er blevet i Constpl. Saavel han, som Chefkat, ere med Liv og Sjæl hengivne til Tyskland medens den gamle Kiamil, den styrtede Vizir, var Englands hengivne Mand. Det er altsaa en stille Kamp mellem de to Indflydelser i et saadant Øjeblik. Den pression som altsaa Magterne vilde udøve paa den høie Port, har ikke været tilstrækkelig, den har derfor kun bidraget til, som ethvert fornuftigt Menne-ske kunde sige sig selv, at Tyrkerne tilsidst inde fra aabnede denne Port, med en saadan Kraft, saa at alle de Store som pressede paa den, bleve kastet tilbage paa deres Haler. Vi leve altsaa ikke her, som I hjemme, sorgløst; det gjør jeg navnlig ikke, thi jeg har 3 Sønner og to Sønnesønner³⁵ i Epirus omkring Janina hvor der hver Dag kjæmpes og arbeides hen til at komme Byen nærmere og nærmere, for til sidst at kunne storme den; jeg lever i stadig Angst og Bekymring, thi Soldaterne holde af at see dem allevegne, og ligeledes at vise sig for dem under Kampene. Det skal være meget koldt der nu og dyb Snee allevegne, som vanskeliggjør de militaire operationer meget betydelig; desuden ere vore Folk kun meget lidt vandte til en saadan Kulde, saa de lider ikke saa lidt, men som min ældste Søn skriver, deres hummeur har intet lidt.

Det er smukt af de danske Kvinder, at de saadanne interesserer dem for Forsvarssagen, og at de har kundet opnaa, at Folk har vildet forære dem en saa betydelig sum Penge, som en halv Million Kroner, for at bygge et Fort³⁶. Det er derfor utroligt at Ministeren har nægtet at modtage denne Sum under de Betingelser der bleve ham stillet; man skulde dog tro, at

34. Mahmud Shevket Pasja, en anden af ungtyrkernes ledere, havde været krigsminister indtil sommeren 1912, da han blev afskediget for embedsmisbrug. I slutningen af december blev han storzvizir i stedet for den gamle Kiamil Pasja.

35. De tre sønner ved hæren var kronprins Konstantin og prinserne Nicolaos og Andreas. Sønnesønnerne var Konstantins sønner Georg og Alexander.

36. Den 30. december 1912 havde generalmajor Arendrup og hofjægermester Sehestedt-Juel meddelt kong Christian, at private, bl.a. Kvindernes Forsvarsforening, havde indsamlet ½ million kroner til opførelse af feltbefæstningsanlæg ved det såkaldte »hul i nordfronten« (Dyrehaven). Da noget sådant ikke kunne opføres uden Rigsdagens samtykke,

den som forærer Pengene, skulde have Lov til at sige »jeg giver dem disse Penge, dersom De vil bruge dem for denne bestemte Sag, hvis ikke tager jeg dem tilbage igjen« at saa ikke Vedkommende tager imod dem med Tak for at udføre Giverens Ønske og Bestemmelse, er jo høist forunderligt. Men det ligger jo i det ulykkelige ved denne Sag, at den er og bliver anseet for en Parti Sag, og selv om Ministeren vil, saa tør han ikke for Partiet, det er det beklagelige. Men saa kan de heller ikke beklage dem, dersom Øjeblikket kommer, og Hovedstaden staar ubeskyttet, at Faren bliver overhængende.

Jeg takker meget for de indlagte Papirer, som atter følge dette Brev tilbage. Hvad Groeben³⁷ angaar, telgr jeg strax til London, og fik som svar, at den ikke var der, men i Constpl. og at ingen havde hørt Tale om, at den tyske Marine agtede at sælge den, hvilket man forøvrigt anseer for modstridende de internationale Regler, men dette tage de Store dem aldrig saa nær. Denne turkish cruiser Hamidieh³⁸ er ikke noget videre, den har ingen Pantser, og vores Torpedo Baade kan sagtens tage det op med den. Det var forresten den som undslap om Natten, bombarderede en Damper i Syras Havn, og løb ned til Port Said, den er nu i det røde Hav – siges det. Det var Natten mellem den 1.' og 31xbr græske Kalender, at den slog igjennem. Hensigten var naturlig den, at Tyrkerne antog at vores hurtig gaaende Skib Averoff³⁹ strax vilde forfølge den med nogle torpedo Baade, og dernæst komme ud med Flaaden og angribe de ældre tre Pantserkibe, og saa at ødelægge disse, men den græske Admiral lod sig ikke narre, og blev hvor han var, med alle Skibene, undtagen to torpedo Baade, som sendtes efter dem, da saa den tyrkiske Flaade kom ud, blev den jo kløet godt af vore Skibe, og forsvandt igjen i Strædet ved Dardanellerne, de havde et Par hundrede Døde og Saarede, med 4 Officerer dræbt, medens vore Skibe kun havde een let saaret, vore Skibe fik intet medens de tyrkiske bleve stærkt beskadiget, desværre kan man ikke faa at vide hvor stor Skaden var. Vore Artillerister skyde brilliant, alle deres Skud traff, medens Tyrkerne ikke kunne skyde. Vores nye Skib blev bestilt hos Vulkan,

foreslog forsvarsminister Klaus Berntsen, at pengene blev stillet til ministeriets fri rådighed. Tilbuddet blev da trukket tilbage.

37. Den tyske 23.000 tons slagkrydser »Goeben« blev ikke solgt til Tyrkiet i 1913; men året efter, da verdenskrigen brød ud, lå »Goeben« stadig i Middelhavet, og den 7. august løb den sammen med krydseren »Breslau« ind i Konstantinopels havn for at undgå de franske og engelske slagskibe. »Goeben« blev ved Tyrkiets indtræden i krigen på tysk side omdøbt til »Sultan Yawuz Selim« og knyttet til den tyrkiske flåde.

38. Den tyrkiske 3800 tons krydser »Hamidije« var bygget i England i 1903.

39. Det græske 10.118 tons panserskib »Averoff« løb af stabelen i marts 1910. Det var armeret med fire 23 cm. kanoner og 24 mindre kanoner. Besætning 550 mand.

fordi hans Priis var billigere, det var hele Grunden. Den Mand der skriver, sendte sin constructeur til Athen, og sagde noget lignende om de tyske Skibe som var gaaet rundt capsized. Det er mærkelig at dette Firma Ubiterorth⁴⁰ næsten helt eies af en voldsom rig Græker, og de bygge nu dersom jeg ikke tager fejl en slags Dreadnoughts for Tyrkiet. Men alle saadanne skibe ere snarere en Fare for Tyrkerne, end en Magt, thi de have hverken Officerer, Underofficerer eller Matroser, og jeg veed af engelske Officerer, at de ikke bryde dem om at lære noget, eller ville følge de instruktioner de Fremmede give dem. Det Skib, der nu bygges for os, har været undersøgt, det vil sige Planen, af den udmærkede engelske Admiral, som vi havde i Athen. Men naar Alt er færdigt, Freden sluttet, og vi atter istand til at beskæftige os med Sagerne, saa maa Landet forstørre sin Flaade *meget* betydelig, Øerne maa vi beholde, *coute que coute*, og det ægæiske Hav maa være vort dertil hører en god og kraftig Marine, det indser Alle, Landet maa støtte sig til Flaaden uden en kraftig Flaade kan Landet ikke leve. Saa bliver der vistnok meget at udføre paa disse engelske Værfter, navnlig dersom man i England støtter os i Spørgsmaalet med Øerne som alle ere blevne erobret af vore Folk.

I Haab om at høre fra Dig snart igjen lige saa udførligt forbliver jeg stedse Din tro hengivne

Georg

11) 8' Marts 1913.

Kjære Uldall

Hermed sender jeg Dig en beskrivelse af Fægtningerne om *Janina*⁴¹ som er meget interessant da den er skrevet i Febr, og da min Søn nu har erobret alle Forterne og holdt sit Indtog i Janina igaar, er det navnlig interessant af denne Beskrivelse at see, hvor omhyggelig den store tyske General Feldtmarshal Goltz⁴², havde befæstet denne Plads. Man kan heraf *see* hvor store Vanskelighederne var for vore Folk at erobre disse Forter, man kan tillige *lære* heraf, hvad Patriotisme, Selvtillid, og Hengivenhed i Plig-

40. Det er ikke lykkedes udgiveren at finde oplysninger om et firma af dette navn.

41. Den stærke tyrkiske fæstningsby Janina blev erobret af en græsk hær under kronprins Konstantin 6. marts 1913 efter flere måneders hårde kampe.

42. Den preussiske officer og militærhistoriker Colmar v.d. Goltz (1843-1916) reorganiserede i årene 1883-96 den tyrkiske hær og blev tyrkisk feltmarskal. 1909-13 var han militær-rådgiver i Tyrkiet. 1914 generalguvernør i det besatte Belgien og afgik derefter igen til Tyrkiet som sultanens rådgiver. Han var chef for den 6. tyrkiske armé, som i 1916 erobrede Kut-el Amara. v.d. Goltz blev tysk generalfeltmarskal i 1911.

tens Udførelse, kan faa Folk til At udføre. Det er beundringsværdigt, hvad vore Tropper have udført, den græske Hær har saaledes paa ubestridelig Maade stemplet sin militaire reputation. Det er et uhyre materiel navnlig af Kanoner, som vi har taget, foruden Flag og andre Ting. 33.000 Krigsfanger med Paschaer og hele Musikken. Nu have vi 85.000 tyrkiske Tropper som Krigsfanger i Grækenland. De største Tyrkevenner i Danmark kunne dog nu ikke andet end indrømme, at Grækenland og Grækerne *er og ere* noget, at det græske militair betyder noget, og er en Kraft, man ikke tidligere vilde see paa. Dette Udclip kan du godt lade afskrive, oversætte og copiere til Bladene, uden dog at give *mine Bemærkninger* om Generalen.

I to Dage og een Nat varede Angrebet og Stormen, det var med *Raabet »Christus er opstanden«* at alle disse Soldater gik paa med Dødsforagt. Det er en glimrende og glørrig Afslutning af Krigen for Grækenlands Vedkommende. Gud være evig lovet.

Næste Gang mere. Jeg haaber dette Brev kommer Dig rigtig ihænde. Jeg forbliver som altid Din hjerteligst hengivne

Georg.

(Dette var det sidste brev fra kong Georg. 10 dage senere blev han myrdet i Saloniki).